

INCVNABVLA

Qu

2868

Operations v r. 1935.

GW. 2610

HC* 14911

VK 305

BHI 294 (IA 4302

Pell. 1339

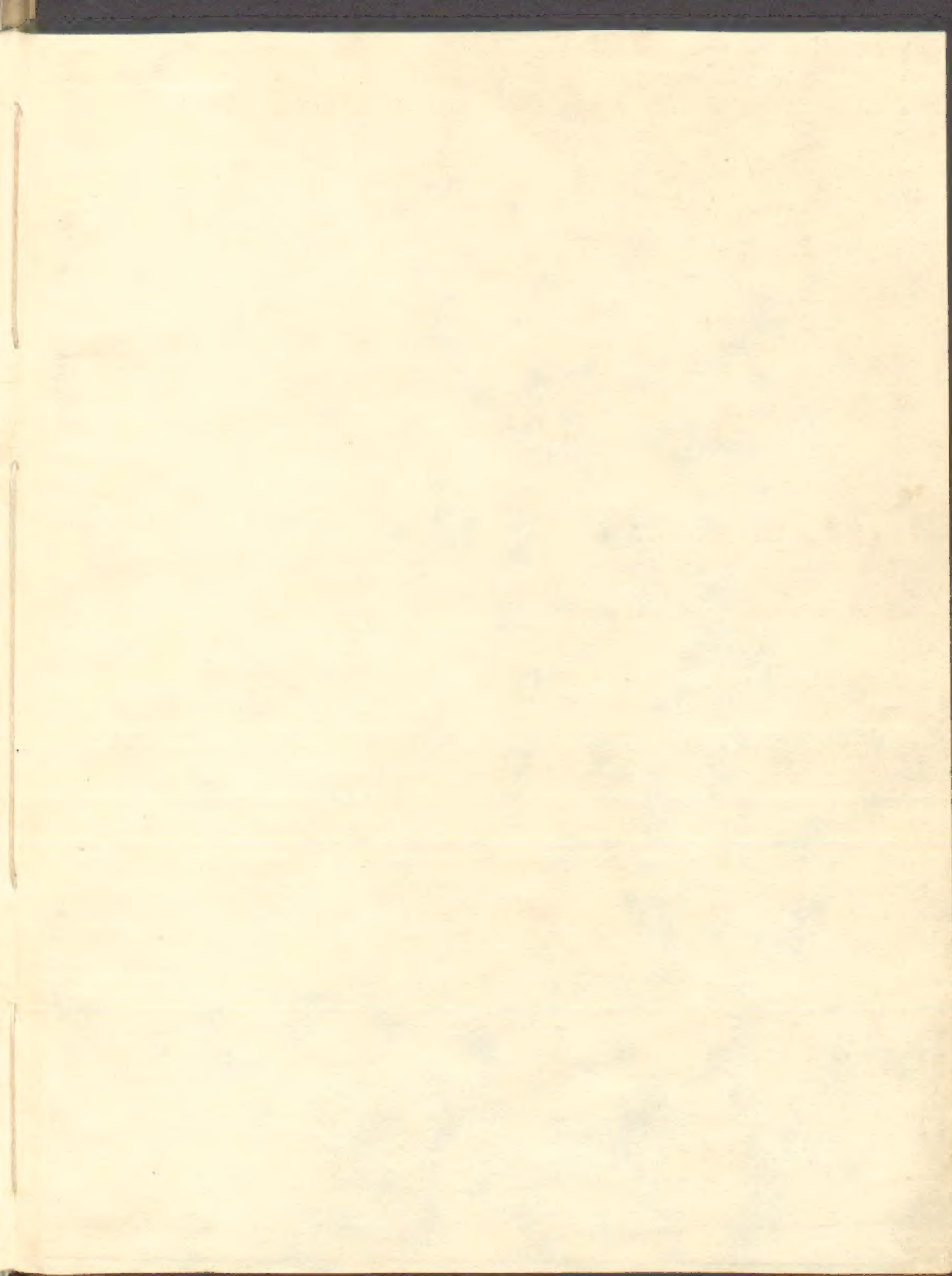
Inc. Qu. 2868

Bibl. Jag.

Inc. 2868

HH. IV. 13 β

~~Inventio~~ Capraevia

(~~Matthaei de Cracovia.~~)

Capraevia

Speculum artis bene moriendi.

Hain Repert. bibl. N. 14,911.

Biblioteka Jagiellońska.

H. b. 397.

of Hain 4386

1607. 7. 29.

77 IV 133.

Speculū artis bene moriēdi

de temptatōibus. penis infernalibus interrogatōibus ago
nisantium. et varijs oratōibus pro illorum salute faciendis

BIBLIOTECA UNIV.

JAGELLONICAE

Incipit Speculum artis bene moriendi perutilis

Am de pñtis exiliij miseria mortis transitus propter moriēdi impitiā multis nō solum laicis. verum etiam religiosis atq; deuotis difficilis multūq; piculosus. immo etiam terribilis et horribilis valde plurimum videatur

Idcirco in pñti materia (q̄ de arte moriendi est) sequens brevis exhortatōis modus est. circa eos maxime q̄ in articulo sunt pñtati. mentis intuitu ⁊ subtili p̄sideratione notandus seu perpēdendus. eo q̄ modus rite generaliter omnib; catholicis ad artē et noticiā bene moriēdi p̄querendam plurimum valere p̄desse potest

Diuisio libri

Continet autē materia ista sex particulas. quarum prima est de laude mortis scientiaq; bene moriēdi. Secunda temptatōes morientium p̄tinet. Tercia interrogatōes Quarta quandā instructōez seu informatōem cū obseruatōib;. Quinta exhortatōes. Sexta p̄tinet orōes dicendas super agonizantes ab aliquo assistentium agonizanti caro et fideli.

Prima p̄ticula de laude mortis et sciētia bñ moriēdi

Am omnū iterribiliū mors corporis sit terribilior. si cut ait philosophus in. iij. Ethicorū. mors tñ anime tanto est terribilior atq; detestabilior q̄nto aīa corpe est nobilior atq; prestantior dicente p̄pheta. Mors peccatorum pessima. sed his nihilomin⁹ eodē p̄pheta attestāte. Preciosa in conspectu dñi mors sanctorū eius. qualicūq; etiam morte corporali moriant nō solum p̄ciosa mors est. mors sanctorū martyrū. verū etiā aliorū sanctorū siue iustorū bonorū atq; christianorū. necnō et peccatorū quātūcūq; malignorū vere cōtritorū et in vera fide et scē matris ecclesie vnitatem morientū. fm illud Apocal. ix. Beati mortui q̄ in dño moriunt propter qd̄ diuina sapientia ait Iustus si morte sp̄occupatus fuerit refrigerio erit. si tamen moriturus in tēptationib; atq; alijs in mortis agonia sibi necessarijs cōstāter atq; p̄uideret se tenuerit atq; reuerit. quēadmodū in sequētib; manife

statutur dei adiutorio saluus erit

Descriptio mortis

Et ideo de laude mortis dicitur bonorum quodam sapiens sic ait. *Mors nihil aliud est nisi exitus de carcere / re. finis cuius. depositio oneris gravissimi. corporis omnium egritudinum terminatio. omnium periculorum evasio. omnium malorum assumptio. omnium vinculoz disruptio. de bitu naturalis solutio. reditus in patriam. ingressus in regnum vñ Eccl. vii* *Velior est dies mortis die natiuitatis quod ni mirum de bonis et electis tantummodo est intelligendum qz malis atqz reprobis nec dies mortis nec dies natiuitatis bona dici debet. Quapropter bonus xpianus immo etiam quilibet peccator quilibet vere contritus et fidelis de morte corporali. etiam qualicunqz de causa sibi illata contristari non debet neqz perturbari neqz ipsam ptumescere. sed sponte et voluntarie mentis ratione. que sensualitati utiqz dominatur mortem suscipiat atqz sufferat patienter sustineat suamqz in hac re voluntatem plenarie diuine conformans et committens voluntati vt tenetur. si tamen bene et secure egredi hinc voluerit atqz mori. quodam sapiente sic dicente. bene mori est libenter mori. vñ de subdit vt satis vixerim nec anni nec dies sufficiunt. sed animus hoc ille Cum igitur ex debito atqz iure naturali omnes mori necesse sit. immo et omnino oporteat quoniam et qualiter et vbi deus omnipotens voluerit. Cumqz ipsius dei voluntas super et vbiqz bona sit Cassiodoro attestante in li. collationu fidelissimus deus omnia que videntur vel aduersa vel prospera nostris utilitatibus dispensat et magis est pro suorum salute et comodo prouidus atqz sollicitus. quam nos ipsi sumus pro nobis. Cumqz mortem corpalem et generalem subterfugere et evadere atqz evitare minime valeamus. Idcirco mortem ipsam etiam sensualiter recalcitrantes ex mentis ratione bene disposite voluntarie et sine contradictione (quando deus voluerit) debemus acceptare *Uñ Seneca. Feres non culpes quod immutare non vales et itez dicit idem. si vis ista quibus vigeris effugere non vales sed vt alius ait. Propterea vt homo xpianus bene et secure moriatur. necesse est ei vt mori sciat* *Flora quod est scire mori**

Scire autē mori vt quidam sapiens ait. est habere paratum cor et animam omni tempore ad supna vt quicūq; mors veniat paratū cū inueniat et absq; retractōe eā recipiat quasi q̄q; socius dilecti aduentū desideratū expectat. hec ille. Nec est scia vtilissimā in qua religiosi p̄cipue magis q̄ seculares sine intermissione quotidie atq; continue solliciti studere debēt vt eā veraciter apprehendant cum p̄sertim religionis status idip̄m exigit et requirat quāq; etia; q̄libet secularis clericus et laicus siue ad moriendum paratus et dispositus fuerit siue nō nibi hominus obedire deo tenetur qm̄ ei mandat. debet itaq; non solū religiosus verumetiā q̄libet xpianus bonus et deuotus q̄ bñ et secure mori desiderat taliter viuere et se habere vt omni hora (qm̄ deus voluerit) mori possit. et ita vitā debet habere in patientia. et mortem in desiderio. exemplo Pauli apostoli qui ait. cupio dissolui et esse cum christo. hec de scientia moriendi dicta sufficiant

Secunda p̄cula de temptationibus extremis

Prima tēptatio de fide in articulo mortis

Sciendū scđo q̄ in extremis morituri grauiores habent tēptatōes quales in vita sua nunq̄ habuerūt. Sunt autē hmoi tēptatōnū generalū quinq; p̄ncipales. quarū p̄ma est in fide. eo q̄ fides x̄ciū salutis nostre exat fundamentū. Teste ap̄lo q̄ ait. Fundamētum aliud nemo potest ponere. Unde Augu. Fides est oīm bonorū fundamentū et humane salutis initū. et iterū d̄t ap̄lus. Impossibile est sine fide placere deo. Unde Johan. iij. Qui nō credit iam iudicatus est. cū igitur talis tantaq; in fide exat vis vt sine ea nullus omnino saluus esse possit. dyabolus totis viribus hominē in extremis laborantē ab ea totaliter auertere nititur. aut saltem ad dubitandum ea aut aliquibus erroribus ipsum decipere laborat bonus autem christianus non solum p̄ncipalib; fidei articulis. verumetiā toti sacre scripture in omnibus et per omnia tenetur credere ad min⁹ implicite. verumetiā sancte rhomane ecclesie statutis subiectus esse. et in hīs firmiter permanere atq; mori. alioquin cito in aliquo p̄missorum errare incipit. t̄z cito deniat a

Via vite salutis Sciendum tamen q̄ in temptatōne ista de
q̄ alijs sequentibus. dyabolus nulli omnino q̄dlibet liberi ar
bitrij vsū bene dispositum rationi habuerit nisi sponte et
iam p̄senserit. aliqua temptatōe poterit p̄ualere. nequa q̄ igitur
bonus catholicus. dyaboli illusiones. terrores. atq̄ per
suasiones. omnino timere debet: q̄ mendax est et pater eius
veritate attestante. Sed firmissime in vera fide ac sancte ma
tris ecclesie unitate et obedientia viriliter perseueret atq̄ mo
riatur. Est autem vtile et bonum sicut in quibusdam religi
onibus fieri solet. vt symbolum fidei circa agonizantes alta
dicatur voce pluriesq̄ repetatur: vt per hoc infirmus ad fi
dei constantiam animetur. et ab eo demones qui illud audi
re nequeunt clongentur. Porro ad vere fidei constantiam
etiam principaliter animare infirmum debet. fides antiquo
rum fidelium Abrahā Isaac et Jacob. Similiter et fides
infidelium. vt Jacob Job Boab. et similia ac etiam fi
des apostolorum necnō innumerabiliū martyrum confesso
rum et virginū. Nam p̄ fidem om̄es antiqui et moderni deo
placuerūt quia supradictū est. Impossibile est sine fide deo
placere. Item etiam ad idem inducere debet infirmum di
plex vtilitas fidei. vna est q̄ vera fides om̄ia potest. teste do
mino iesu xp̄o in euangelio. Om̄ia possibilia sunt credenti
Alia est q̄ vera fides om̄ia impetrat. sicut idē dñs ait Quic
quid orantes petitis credite et accipietis. etiam. si dixeritis
huic monti te hinc tolle. sic montes caspij petenti Alexandro
magno adunati sunt.

De secda temptatōne in articulo mortis

Secunda temptatio est desperatio que est contra spem
atq̄ confidentiam quam homo debet habere in deū

Cum em̄ infirmus doloribus cruciatur in corpore
tunc dyabolus dolores dolori superaddit obijciēdo sibi pec
cata sua modis quibus potest vt cum ad desperatōnem in
ducatur. Insuper etiam fm̄ Innocen. papam. lib. iij. de vtili
tate conditōnis humane quilibet homo tam bonus q̄ ma
lus anteq̄ anima eius de corpore egrediat̄ videt xpm̄ in cru
ce positum ad exultatōnem et laudem bonor̄ et ad confusio

*In istis crucifixus
apparet ap̄ h̄z̄z̄z̄*

hem malorum vt erubescant se fructum redemptionis non
habere. Sciendum insuper q̄ dyabolus peccata preser-
tū nō confessa que homo commisit in agone representat. vt
eum sic in desperatōem trahat. sed ppter hoc nullus de ve-
nia debet desperare. etiam dñs si tot latrocinia. furta. homici-
dia perpetrasset. quot sunt maris gutte et arene. etiam si de
eisdem pñs nunq̄ aliquam egisset penitentiam nec ea con-
fessus fuisset. nec etiam modo ad confitendum ea haberet
facultatem. nihilominus desperare non debet. nam in talica-
su sufficeret sola vera contritio interior. Teste psal. Cor con-
tritum et humiliatum deus non despicias. et Ezech. inquit.
Quicumq̄ hora peccator ingemuerit saluus erit. Unde in-
quit Bernardus. Maior est dei pietas q̄ quouis peccato-
rum iniquitas. Et Augustinus super Joh. A nemine des-
perandum est dum in hac vita manet. Solum enim des-
peratōis crimen est quod mederi non potest. Unde et idem
Augustinus. Non nocent mala preterita si non placēt. Nul-
lus igitur desperare debet etiam si solus totius mūdi pecca-
ta cōmisisset. in casu etiam quo ei constaret q̄ de numero dñ-
natorum esset nulli propter hoc desperandum esset eo q̄ pro-
pter desperationem nihil aliud agitur nisi q̄ per eam deus
pñissimus multo magis offenditur. et peccata alia foris gra-
uantur pena eterna que vsq̄ ad infinitum augmētatur. Pro-
inde ad confidentiam veram (quam precipue infirmus ad
deum debet habere in agone) inducere debet euz dispositio
Iesu christi domini nostri. De qua inquit beatus Bernar-
dus Quis non rapietur ad spem nec ad impetrandum fidu-
ciam si attendat in cruce domini nostri. Ihesu christi dispo-
sitionem vide caput inclinatum os ad osculandum brachia 13.
extensa ad amplectendum manus perforatas ad largiendū
latus apertum ad diligendum. et totius corporis extensio-
nem ad totum se impēdendum. Nec idem ille Bernardus.
Nullo ergo modo quisq̄ desperare debet. sed in deo omni-
potenti plenarie confidere. Nam hec virtus valde est lauda-
bilis magniq̄ meriti coram deo. de q̄ hortatur Apostolus
dicens Nolite admittere confidentiā vestram q̄ magnā ha-

bet remuneratōem. Preterea sciendū q nullus peccator etiā
quantūcūq; magnus de veniā debet desperare Exemplus
cū habemus euidentissimū in Petro christi uegante In
Paulo xpm etiā psequente. In Matheo ⁊ Zacheo pub/
licanis. In Maria magdalena peccatrice. et in muliere in
adulterio dephensa. In latrone pēdente iuxta xpm. ⁊ in Ma
ria egyptiaca. nec nō in multis peccatoribus facinorosis atq;
sceleratis. versus de Maria magdalena: Sum magdalena
peccanti sum via vera. Sum lux sum speculum crimen ad
omne suum. Non desperatis vos qui peccare soletis. Disce
te more meo conciliare deo

Tercia temptatio de impatientia

Tercia temptatio est de impatientia q̄ est p̄tra chari/
tatem qua tenemur deum diligere sup omia. Nam
moriturus narramus dolor capitis accidit his p̄ci/
pue qui nō morte naturali (que rara est) sicut maxime docet
experientia. sed frequenter ex accidentib⁹ puta febre vel a po
stemate aut alia infirmitate graui ⁊ afflictina atq; longa dis/
solvunt. Que quidē infirmitas plerosq; et precipue ad mor
tem indispositos et inuite morientes ac defectū vere charita
tis habentes adeo reddit impatientes atq; efficit murmurā
tes vt pluries ex nimio dolore et impatientia amentes et in/
sensati videantur sicut sepe visum est de multis. ex quo vere
constat quia tales utiq; in vera charitate deficiūt. Teste Hi
eronymo. qui ait. Si quis cum dolore egritudinem vl' mor
tem suscipit. signum est q̄ deum omnipotentē sufficiēter non
diligit. Necesse est ergo omni homini qui bene mori volue
rit vt in qualibet infirmitate quantumcūq; afflictina longa
vel breui aucte mortem ⁊ in morte nō murmuret. Teste Gre
gorio in moralibus. Iusta sunt cuncta que patimur. ⁊ ideo
valde iniustum est si de iusta passione murmuramus q̄q; pa
tiens sit. s̄m illud Luce. In patientia vestra possidebitis ani
mas vestras. Nam sicut p̄ patientiā anima possidetur atq;
custoditur. sic per impatientiam atq; murmurationem per/
ditur atq; condemnatur. Teste brō Gregorio in omelia qui
sic ait. Regnum celorum nullus murmurans accipit. q̄ au/

tem Albertus magnus de vera contritione dicit. Vere contritus ad omnem afflictionem infirmorum et punitorum letanter se offert. ut pro offensa deo satisfacere digne possit quātomagis infirmus quisque suā propriā infirmitatem solam multis alijs infirmitatibus sine compatione leniorem debet patienter et libenter sustinere. ~~cum infirmitas~~ presertim ante mortem sit quasi quoddam purgatorium cum toleratur ut oportet quando videlicet patienter libenterque cum gratitudine tolerat. Nam finem Albertum non solum gratitudine indigemus in his que sunt ad nostram consolationem. sed etiam in his que sunt ad nostram afflictionem. Unde Gregorius. Divina enim dispensatione agitur ut prolixioris vicio. plius egritudo adhibeat vel cooperietur. Dicat ergo quisque infirmus et precipue moriturus cum Augustinus. hic secula. hic vixit ut in eternum mihi parcas. unde Gregorius. Misericors deus spalem severitatem adhibet ne eternam inferat ultionem. Cum autem temptatio ista militet contra charitatem sine qua omnino nulla potest esse salus. eo quod charitas vera patiens est atque omnia suffert. Teste apostolo. ubi studiose notandum atque ponderandum extat quod quod dicit omnia nihil penitus excipit. Omnes igitur corporis egritudines sine murmure et dissimulatione multis ex ratione tolerande sunt. Unde Augustinus dicit. volenti alias amanti nihil est difficile neque impossibile.

Sequitur de quarta temptatione scilicet de vana gloria

Quarta temptatio est superbius complacentia que est superbia spiritualis. per quam dyabolus devotis atque religiosus et perfectis magis infestus est. Cum enim hominem ad deviandum a fide. aut ad desperationem vel impatientiam non potest inducere. tunc aggreditur eum per superbius complacentiam in eum iactans cogitationes. Quod quod firmus es in fide quod fortis in spe et quod constans in patientia. Quod quod multa bona es operatus et hominibus. Sed contra hoc dicit Isidorus. Non te arroges. non te iactes. non te extollas insolenter. nihil de te presumas. nihil boni tibi tribuas. nam tanta superbius posset esse complacentia ut per hanc homo damnaretur. Unde Gregorius.

Quisq[ue] reminiscēdo bonum quod gessit dum apud se egit
apud auctore[m] humilitatis cadat. debet igit[ur] mortuus cautus
esse cū p[er] superbiam sentit se temerari. ita vt se tunc humillet at
q[ue] deprimat sua peccata cogitando z q[ue] ignorat an odio vel
amore dignus sit. Ne aut[em] desperet nihilominus et suū ad
deum dirigere per spem z dei misericordiam que est sup[er] oīa
opera eius cogitando atq[ue] operando. z q[ue] fidelissimus deus
qui est veritas ineffabilis alīs narrabilis iurando per p[ro]ph[et]e
tam repromisit dicens. Vno ego dicit dñs nolle mortē pec
catoris sed magis vt conuertat[ur] z viuat. Imitet[ur] ergo homo
beatū Anthoniū. cui dyabolus dicit Anthoni tu me viciisti
qñ cū te volo exaltare tu te deprimis. z cum te volo dep[re]mie
re tu te erigis. Sic ergo faciat vnusquisq[ue] siue sanus siue in
firmus. z victus est dyabolus.

Sequitur de quinta temptatione scilicet de delectatione
mundanorum.

Quinta temptatio (que magis seculares atq[ue] carna
les infestat) est nimia occupatio t[em]p[or]alium atq[ue] exteri
orum circa vxorem liberos atq[ue] amicos carnales at
q[ue] diuitias z alia que inordinate in vita sua dilexerunt. Nā
qui bene z secure mori voluerit debet oīa t[em]p[or]alia z exteriora
ra simpl[iter] atq[ue] totaliter postponere z se deo plenarie totum cō
mittere. vñ Schotus sup[er] iij. sententia[m] d[icit]. Si quis infir
mus (cū se iam videat moriturū vult) mori z plane consen
tit in mortem ac si eam per se elegisset satisfacit p[er] oībus ve
nialib[us] peccatis. imo cōfert aliquid ad satisfaciendū p[er] pecca
tis mortalib[us]. Quapropter vtile ē atq[ue] oīno necessarium in
mortis articulo voluntatē suā per oīa conformare diuine
voluntati vt oportet. Raro aut[em] aliquis secularis vel carnal
is etiam religiosus vult se ad mortem disponere. z quod deterius
est nec quicq[ue] de hac re audire eā cū iam ipse de facto ago
nizat sperās se euasurū. quod reuera periculosissimum est in
hominē xpiano vt dicit cancellarius vel cantor parisiē.

Florandū vero q[ue] dyabolus in oīnib[us] p[re]dictis tempta
tionib[us] hoīem nequaq[ue] cogere poterit. nec ei etiam aliqua
tenus preualere vt sibi consentiat q[ue]dū vsū habuerit ra

tionis nisi sponte ei voluerit cōsentire. quod certe non solum bono xpiano. verum etiam cuilibet peccatori q̄sumētiq; magno sup̄ om̄ia cauendū est. Cū apl's fidelis deus qui nō patitur vos temptari supra id qđ potestis. sed faciet etiā cum temptatione puentum vt possitis sustinere. sic dicit glo. Si vobis deus est verax in promissis. qui dat nobis resistere potenter viriliter ⁊ p̄seueriter. dat potentiā vt vincamus grām vt mereamur. pstantiā vt perseueremus. facit puentū. i. p̄tentio augmentū. vt possitis sustinere ne deficiatis. sed vindicetis quod sit per humilitatē. vñ Augu. Illi nō tremūt in fornice q̄ non hnt ventū supbie. Humiliet ergo peccator se vt sub potenti manu dei victoriā obtinere possit ⁊ auxiliū in oī temptatione. egritudine ⁊ tribulatione maloz ⁊ dolorz vsq; ad mortē inclusiue.

Tercia p̄ticula de interrogationibus in articulo mortis.

Unde sequunt̄ interrogationes que fieri dñt morturis dum adhuc vsum rōnis hnt ⁊ loquēdi. ⁊ hoc ideo vt si quis minus dispositus fuerit ad moriēdū de meliori informet atq; in eodē confortet. Ille aut̄ interrogationes debent fieri s̄m Ansel. ep̄m hoc modo. Primo q̄ratur sic frater Letaris q̄ in fide xpi moriaris. rñdeat etiam frater penitet te nō tā bñ vixisse sicut debuisses. rñdeat etiam frater habes emēdandi animū si spaciū viuendi haberes respondet etiā. Frater credis nō possem si p mortē xpi saluari rñdeat etiā. Credis q̄ p te mortuus est dñs ihesus christus filius dei. rñdeat etiā. Agis ei gr̄as ex toto corde de hoc. rñdeat etiā. Age ergo (dū in te est aīa tua) ei semp gr̄as. et i hac sola eius morte te totū cōtege hūic mortē te inuolue ⁊ si domini deus te voluerit iudicare. dic dñe mortem dñi mei ihesu xpi obycio inter te ⁊ me ⁊ iudiciū tuū aliter tecū non contendo. Si dixerit q̄ mereris damnationem dic mortem dñi mei ihesu xpi obycio inter te in me ⁊ mala merita mea. ipsumq; dignissimē passionis meritum offero pro merito qđ ego habere debuissē ⁊ heu non habeo. Dicatur iterum domine. Mortem dñi mei ihesu xpi pono inter me ⁊ iram tuā. Deinde dicat ter. In manus tuas dñe p̄mendo spiritū meū

re. Et id ipsum (si non potest loqui) dicat cōuentus vel aſtātes
In manus tuas dñe ꝓmendo spm̄ eius. et securus moritur
nec videbit mortē in eternū. Porro cū interrogatōnes pre/
dicte solū ꝑsonis religiosis atq; deuotis cōpetere atq; suffi/
cere videant. tū dñt oēs xpiani siue seculares siue regulares
sin cancellariū parisiē. mō subsequēti de suo statu et salute
in agone certius atq; clarius inquiri et informari sic. Primo
credis oēs ꝑncipales articulos fidei. Et insup toti sacre scri/
pturę ꝑ oia sin sanctorū catholicorū atq; orthodoxorū scē eccle/
sie doctorū expositionē. et detestaris omnes hereses atq; erro/
res atq; supstitutiones ab ecclia reprobatas. ac letaris insuper
q; in fide xpi ac vnitāte matris ecclie ac obediētia moram
Secūdo queras sic. Cognoscis te creatorē tuū sepe et multi/
pliciter atq; grauiter offendisse. Nam ꝑ brm̄ Bern. in canti/
cis sic dī. scio neminē absq; sui cognitione saluari de qua ni/
mirū vera salus oritur et amor dñi. qz et ipse sicut initū sapien/
tie ita et salutis. Tercio doles ex toto corde de oibus ꝑctis
ꝓtra dei maiestātē amorē atq; benignitatē et bonitatē cōmis/
sis et de bonis omisissis et gratijs neglectis. nō solum timore
mortis conturbatus vel pene cuiusq;. sed magis ex amore
dei et iusticie. et charitate qua tenemur deum sup omnia dili/
gere. et ꝑctis frater de oibus istis veniā optans. In super/
cor tuū illuminari ad cognitōes obliuorū. vt de illis valeas spe/
cialiter penitere. Quarto ꝑponis te veraciter velle emenda/
re si superuincere debueris. et nunq; plus mortaliter peccare
scienter et proposito deliberato. sed potius q̄ntumcunq; ca/
ra dimittere. imo etiā vitā carnalem ꝑdere anteq; deū plus
velles offendere. rogas insup deū vt det tibi grām hoc ꝑpo/
siti ꝓtinuandi et nō recidendi. Quinto indulges ex toto
corde oibus q; vnq; aliq; hoc documentū verbo vel facto tibi in/
tulerunt atq; offenderunt. ob amorē et venerationē dñi no/
stri ihesu xpi. a quo et tu veniā speras. ꝑctis etiā fideliter in/
dalgeri et remitti tibi ab eis quos offendisti quomodo.
Sexto vis ablata restitui integraliter inq̄ntum tenentis inꝑ/
ta tuarū facultatū valorē. etiā vsq; ad omnium bonorum tuorum
cessionē atq; renūciatōē inclusiue vbi alibi satisfactio fieri va

leret septimo queratur sic. Credis q̄ p̄ te mortuus est x̄pus
et q̄ aliter saluari non potes nisi per meritū passionis domi-
ni nostri iesu x̄pi. et agis etiam de hoc deo grās ex toto corde
quantū vales. Quicūq; ad p̄dictas interrogatōnes ex p̄scia
bona et fide nō ficta vere poterit affirmatiue respondere satis
euidens argumentum salutis habet sic decesserit q̄ de nume-
ro saluandorū erit. Si quis vero de premissis ab alijs inter-
rogatus nō fuerit p̄sertim cum satis sint pauci atq; rari q̄ hu-
ius artis habeant sciām. intra se redeat interrogās seipm sub
tilius p̄siderando an taliter sit dispositus vt p̄fertur eo q̄ abs-
q̄ tali dispositōne nulli omnino p̄t esse salus. Qui aut̄ sic dis-
positus est vt dictū est. se totū passioni x̄pi recōmendet et com-
mittat. et cōtinuo inquātū possit et infirmitas p̄miserit eā ru-
minet atq; meditet̄. Nam per hoc omnes diaboli temptatio-
nes et in fide x̄pi maxime superantur.

Quarta particula de instructionibus pro infirmis cum
obsecrationibus.

Reterea cum fm Greg. Omnis x̄pi actio nostra sit
instructio. idcirco ea (que christus in cruce moriens
fecit) eadē cuilibet morituro p̄ suo modulo atq; pos-
sibilitate in extremis extant facienda. fecit aut̄ x̄pus in cruce
quinq; orauit: Nam d̄ orasse p̄ psalmos istos Deus de me
us respice in me: et octo sequētes vsq; ad versum inclusiue.
In manus tuas rē. Itē clamauit et fleuit. aplo teste. Animā
patri cōmēdaui atq; spm tradidit. vt testant̄ euāgeliste Sic
et infirmus in articulo mortis cōstitutus orare debet saltem
cordes nō p̄t voce. vii Jhs. Melius est cū silentio orare cor-
de sine sono vocis q̄ solū verbis sine intuitu mentis Secūdo
debet clamare fortiter sicut corde nō voce. plus enī attēdit de-
us cordis desiderii q̄ clamorē vocis. Nam cordis voce cla-
mare nō est aliud q̄ remissionem peccatorum et vitā eternā
fortiter desiderare Tercio debet plorare nō oculis corp̄alibz
sz oculis cordis lachrymādo. s. vere penitēdo Quarto d̄z aīaz
deo p̄mēdare dicēdo. In manus tuas rē. Quinto spm tra-
dat vt videlicet moriātur volūtariē. volūtate suā in hoc diuine
p̄formāō volūtati vt oportet. Proinde q̄ diu agonizās loq̄ et

uium rationis habere poterit sequentes dicat obsecrationes
Et primo ad sanctam trinitatem

Oratio ad sanctam trinitatem

Summa deitas. immensa bonitas. clementissima
atq; gloriosissima trinitas. summa dilectio. amor et
charitas miserere mei miserere mei peccatoris tibi em comē
do spm̄ meum. Item dicat ad patrem deus meus pyssime
pater misericordiaz. misericordia fac huic paupercule cre. Au/
re. z in vltima necessitate succurre iam dñe indigenti aie z de
solate vt nō a canibus infernalibus deuoretur

Item dicat orōem sequentem

Alcissime z amantissime dñe iesu christe fili dei vi/
ui. ob honore z virtutē tue beatissime passionis iu/
be me recipi inter numerū electorū tuorū saluator z redemp/
tor meus redde me totū tibi vt me nō reicias a venia. et non
repellas a gloria tua. Item dñe Iesu christe paradysum tuū
postulo nō ob valore meritorū meorū. cum sim puluis z ci/
nis et peccator miserrimus. sed in virtute et efficacia tue san/
cissime passionis. per quā me miserrimum redimere volui/
sti z mihi paradysum tuū p̄cioso sanguine emere dignat⁹ es
Item dicat pluries sepe repetendo istum versum ter ad mi/
nus. Dirupisti vīcula mea tibi sacrificabo hostiam laudis.
Nam iste versus fm̄ Lapidum tante virtutis creditur
vt peccata hominū dimittantur si in fine trina confessione
dicatur. Item dicat quod sequitur:

Oratio ad Iesum xpm̄

Domine iesu christe propter illam amaritudinē quas
p̄ me sustinere voluisti in cruce maxime in illa hora
quādo sanctissima anima tua egressa est de corpore tuo. misere
re aie mee in egressu tuo Item post hoc innocet seriōssime
atq; instātissimē corde z ore inquātū p̄ualet gliōssimā p̄gi/
nem Mariā omnīū peccatorum efficacissimā atq; p̄uall/
mam mediatricē atq; adiutricem sic dicens

Oratio ad beatā Mariā inuitandā

Regina celorum mater misericordie refugium pec/
catorum reconcilia me vnguento filio tuo ei⁹ clemē

tiam pro me indigno peccatore interpella. vt ob amorem tuum
mea dimittat crimina perducens ad gloriam suam. Deinde in/
uitet sanctos angelos precibus sic inueniens.

Oratio ad angelos inuitandos

Spiritus celorum angeli beatissimi assistite mihi qui
sum migranti ex hoc seculo et potenter me eripite ab
omnium aduersariorum meorum insidiis et animam meam in
vestrum consortium assumite. tuque precipue angele bone cu
stos meus mihi a domino deputatus. Deinde apostolos martyres
confessores atque virgines. specialius tamen illos sanctos atque
sanctas quos vel quas prius sanus in veneratione habuit
et dilexit in auxilium suum inuocet in isto necessitatis articulo
diligenter. Item dicat ter vel quater vel ultra si possit hec et
similia verba que beato Augustino ascribunt. Pax domini no
stri iesu christi et virtus passionis eius et signum sancte crucis et
integritas beatissime virginis Marie. et benedictio omnium
sanctorum. et custodia angelorum nec non suffragia omnium
electorum sint inter me et omnes inimicos meos. visibiles
et invisibiles in hac hora mortis mee. postea subiungat etiam
semper ter dicendo istum versum. Largire clarum vespere. quo
vita nusquam decidat. sed premium mortis sacre perhennis in/
ter gloria. Si autem infirmus predictas obsecrationes om
nes nesciat vel infirmitate inualecente dicere non possit. di
cat eas aliquis de assistantibus clara voce coram illo muta
tis mutandis. ipse tamen agonizans quantum visum rationis ha
bere poterit oret intra se corde tantum et desiderio. putet sciat et pos
sit. ita orando spiritum domino reddat. et saluus erit

Sequitur quinta preceptula de exhortationibus circa infirmos
in agone mortis

Orandum deinde sane atque studiose aduertendum
quod rarissime etiam aliqui inter religiosos atque deuot
tos ad mortem se disponunt tempestiue. vt oportet
eo quod quilibet diutius victurum se existimat. nequaquam cre
dens se cito moriturum: quod nimirum ex instinctu dyabo
li fieri certum est. nam sicut luce clarius constat plurimum peccatores
inane spem neglexerunt seipos aut intellexi aut impulsi aut idi/
b ij

23
spoliū morientes. Quapropter quisq; charitatē dei nec non
zelū habeat aīa p. taliter utq; unūquēq; primorū egrotantē
in aliquo corpis piculo vel aīe cōstitutū studeat sollicitus in
ducere et monere. q̄tenus pmo et pncipalr oib; postpositis
de medicina spūali et remedio q̄citius sibi pvideat indilate
frequēter enim vt quēdā decretalis dī Corpalis infirmitas
ex aīe languore ortū habet. iō papa p eādē decretalē cuilibet
medico corpis districte p̄cipit. vt ne cuiq; egroto corporis
conferat medicinam p̄usq; ad spūalem medicinā q̄rendā eū
moneat et inducat. Sed decretalis ista quasi ab oib; vertit
in contrariū. Citius enim hoīes carnalē q̄runt medicinam
corruptibilem q̄ spūalem. Sillr oīa mala et aduersa p̄petio
intuitu vel nutu dei solent euenire. ppheta attestāte. Nō est
malum in ciuitate qd nō fecerit deus. intelligo nō malū cul/
pe sed malum pene p culpa. q̄sobrē infirmus q̄sq; aut in aliq;
cōstitutus piculo studiosus extat ad inducendū vt aīa cū
deo pacem sibi faciat spūalem p oib; adhibēs medicinam
Sacramenta videlicet ecclesiastica deuote recipiēdo. testā/
mentū ordinādo domū suā atq; negocia alia si q̄ habet legiti/
me disponēdo. Nullaten⁹ autē deur infirmo spes nimia cor/
palis sanitatis cōsequende. cuius tñ cōtrariū tā frequēter fi/
eri solet a multis in piculū aīa p. circa iustos q̄ actu agonizāt.
ita q; nullus eorū aliqd audire vult de morte Vñ cancel. pa/
riscū. sepe p vnā talē inanē gloriā et falsam p̄solatōē et fictam
sanitatis corpis p̄fidētiā certā incurrit hō damnatōē Et iō
hortādus est infirmus. vt p verā p̄ritōem puramq; p̄fessio/
nem aīe p̄curet sanitatem. q̄ etiā ad salutē corpis (si sibi fue/
rit expediēs) valere poterit. et ita q̄serior ent et securior. Cū autē
teste Greg. Vera cōtritiō rara sit. Et q; fm iho. iulij. senten/
tiā p. distin. xx. aliosq; doctores p̄na q̄ videtur haberi in extre/
mis vix sit vera p̄na sufficiens ad salutē in illis p̄cipue de q̄
bus cōstat q; in toto tpe vite sue p̄cepta diuina vanaq; spon/
tanea voluntate nunq; veraciter sed solū fictē atq; dolose ser/
uauerunt. Idcirco vnicuiq; tali ad mortis articulū deducto
suadendū est vt fm suā possibilitatē mētis ratōne labor et ad
penitentiā ordinatā seu verā. vt videlicet nō obstante dolore

vel timore sibi inherenti vta rōne inquantū p̄t. et conetur
h̄e displicentiā voluntariā ppter finē debitū. i. ppter deum
et reuertat a via male indignatōis habitus p̄cedentiū et la/
bozet ad displicentiā q̄ntam poterit h̄e licet breuē ne ad de/
sperationem remittat. pponant ei illa mala q̄ sup̄ius in secū/
da p̄tūcula de tēptatōne desperatōis dicta sunt. Silt etiam
moneat v̄t etiā contra alias tēptatōnes ibidē positas aiosus
existat fortiter atq; viriliter resistēdo p̄sertim cū p̄ dyabolū
in inuine cogi possit. Item moneat v̄t decedat tanq̄ verus et
fidelis xpianus. attendat insuper ap̄ vinculo excoicationis
astrict⁹ teneatur v̄t informet. quatenus in hoc totis viribus
ordinationi sancte matris ecclesie se submittat vt absoluitur
Item si moriturus plūm t̄pis spaciū ad recollectionē suā
habeat. et nō mortefestina pueniatur legende sunt corā eo a
p̄sentibz hystorie et orōnes deuote. in quibz pridē sanus am/
plius delectabatur. vel recedenda sunt diuina p̄cepta vt p̄sum/
dius meditet si qd inuenerit se cōtra ea negligētē deliquit/
se si infirmus vsū loquendi p̄diderit habeat t̄m sanā et inte/
grā noticiā. et ad interrogatōnes corā eo recitatas. signo aliq̄
exteriori vel solo consensu cordis r̄ndeat. hoc em̄ sufficit ad
salutē acq̄rendū t̄m interrogatōes fiant anteq̄ vsū loquen/
di p̄dat. Nā si ex interrogatōibz verisilt̄ appareant respōsio/
nes infirmi nō vsq; quaq; sufficiētes existere ad salutē reme/
diū p̄ informatōnē necessariā apponat mō quo fieri poterit
me iori. manifestandum est s̄m exigentiam infirmi periculū
qđ incurrit qđ ecclia p̄cepit non obitante q̄ plurimū terreat.
Iustus ē em̄ vt cū terror salubri cōpungat et saluet q̄ q̄ cū
blandicijs et dissimulatōe nocua cōdemnet. Absurdū q̄p/
pe nimis ē. et xpiane religioni cōtrariū. imo dyabolicū. vt ha/
mini xpiano morituro corpis et aīe piculū ex humano timo/
re ne cōturbetur abscondat. Quo circa ysaias p̄pheta regē
Ezechia egrotantē vsq; ad mortē salubriter terruit dicēs cū
moriturum cū adhuc mori nō deberet et Grego. monachus
p̄petariū in mortis articulo cōstitutū. vt in. iij. li. dia. legit.
terrui qđ salutē. Item p̄sentē infirmo imago crucifixi qđ sp̄
circa infirmos est habenda. vel etiāz b̄tē marie v̄rginis aut

alterius sancti quē pridē sanus venerabā. Habeat etiā ibi
dem aqua benedicta q̄ sup infirmū z alios circūquaqz stātes
frēq̄nter asperget vt sic ab eodē demones cōpescant. Sz si
nō sint oīa p̄missa breuiter p̄ponende sunt orōnes ille p̄seri
que nro saluatori dño nro iesu xpo dirigunt. Nequaqz etiā
cuiqz morienti amici carnales vxor libere dimittie. z alia tpa/
lia ad memoriā reuocent vel reducant nisi q̄ntū infirmi sp̄ri
tualis sanitas postulat z requirit. Porro in materia ista que
extreme necessitatis extat subtilissime cōsiderent atqz ponde
rent singula puncta z sequētie quibz adiecta sūt aduerbia eo
q̄ non verbis sed aduerbijs mereamur put in cōpendio the/
ologice veritatis li. v. c. x. cōtineat. Cum aut placide libenter
et sine periculo bñ z secure mori velit z meritozē. talis cura
te debet studiosius vt moriēdi artē eiusqz dīsp̄ositionem iux
ta p̄missa dum adhuc sanus sit sollicitē student z discat neqz
q̄ mortis expectans ingressum. Nam dico tibi carissime fra
ter in veritate crede mibi q̄ morte aut graui infirmitate ingre
diente ipsa deuotio egreditur. z q̄to p̄pinquius hec accē/
serit seu se inuoluerit tanto longius illa fugā dabit. Si ergo
nō vis decipi nec errare si vis securus cōstantē age quod
potes dum sanus sis. z vsū rōnis habeas bñ dīsp̄osite vt
dñs actū tuoz cōpossis. Q̄z multi imo infiniti vltimam
necessitatē expectātes seip̄os decipiūt z decēperunt atqz ne/
glexerunt. Tunc ergo frater atqz caue si placet ne z tibi sic cō
tingat. Nulli ergo incongruū vel mirū videat de tam sollerti
cura et sollicita dīsp̄ositōe ac studiosa exhortatiōe ip̄is mori
entibz vt p̄mittit exhibenda. qz nimirū tanta talisqz vis z ne
cessitas ip̄is est indita ac incūbit vt si possibile eēt tota cui/
tas ad moriēte cū minoribz cōuenire deberet festinanter si/
cut in quibz dā religionibz extat vbi statuitur q̄ qñ infirmus
mori appropinquat. tunc tabula pulsetur vt mox audita ta
bula q̄cunqz hora oēs fratres vbicunqz fuerint dimissis om
nibus occupationibus occurrant q̄citius possint morienti
Vñ dī q̄ religiosi z mulieres p̄pter sui status honestatem
currere non debeant nisi ad morientem et ignem.

Sexta particula de oratōibz dicēdis ī articulo mortis.

¶ Primo sciendū est q̄ orōnes seq̄ntes dici p̄nt super
infirmū laborantē in agone q̄ si est p̄sona regularis
tūc cōuocato cōuentu p̄mū cū tabula vt moris est p̄
mittit letanīa cū orōnibz et psalmis cōsuetis atqz ordinarijs
more solito. Postea vero si adhuc sup̄iuit subiūgunt oratō
nes sequētes ab aliquo p̄ntū put oportū fuerit et t̄ps pa
tiet que etiā pluries iterari p̄nt p̄pter infirmī deuotionem si
viam habuerit rōnis. hoc t̄m de salutis necessitate nō opor
tet sed p̄pter infirmī cōmoditatē atqz deuotionē laborantis
in extremis fieri pōt. Porro apud infirmos seculares dicant
tur orōnes iste put deuotio et dispositio ac cōmoditas ipsoz
et assistentiū erigit et requirit temp⁹. sed heu sunt paucissimi
nō solū apud seculares verū etiā i plurib⁹ religionibus qui
h̄mōis scie habeāt artē. vt in mortis articulo suis p̄mis fide
liter assistāt interrogādo monēdo ac etiā p̄ ipsīs exorādo vt
preferē p̄sertim cū ipsi morientes nondum velint mori. et ita
anime morientū miserabiliter piclicantur.

Sequunt orationes. Oratio ad ihesum christum

Eramorē q̄ te dignissimū innocentissimū et dilectis
simū paterne charitatis filiū p nobis factū hominē
vulnerari ac mori p salute hoīs fecit. idulc. tuo. H.
misericordissime Ihesu om̄e qd̄ cogitatu verbo vel facto af
fectionibz et nutibus verbis et sensibus corporis et anime de
liquit et verā remissionē tribue illi sufficientissimā emendatō
nem. illā quā totius mūdi culpas soluisti. ac in plenā supple
tionē oīm negligentiaꝝ suarū adde illi p̄fectissimā conuersa
tionem illam quā ab hora cōceptōis tue vsqz in horā mortis
habuisti. et sup̄ fructū oīm bonorū operum que tibi ab initio
mundi vsqz in finem ab omnibus electis placuerunt vel pla
cere potuerunt. Qui viuīs et̄.

Oratio ad sp̄m̄ sanctum

Al vnione feruentissimi amoris q̄ te vitā oīm viuē
tium coegit incarnari. et angusto spū in cruce mori
pulsamus ad medullam benignissimā cordis tui vt anie fa
muli tui. M. fratris nostri oīa p̄ctā dimittas et tue sanctissi
me cōuersationis ac p̄e dignissime passionis merito obui⁹

se supplicas faciasq; expiri sup habundantissimā multitudinē
miserationū tuar. nosq; oēs specialiter istā psonā fratrem no/
strū (quē p̄ximū vocare disponis) p̄paras placatissimo tibi
mō. sibiq; ⁊ vniuersitati vtilissimo cum dulci patientia vera
penitētia plena remissione peccatorū fide spe firma ⁊ caritate
p̄fecta. ⁊ in p̄fectissimo statu inter dulcissimū amplexū ⁊ sua/
uissimū osculū tuū feliciter recipias ad tuā eternā laudem

Oratio ad deum patrem.

A manus inextinguibilis misericōdie tue pater sancte
pater iuste ⁊ amantissime cōmendamus sp̄m famulū
tui. A. fratris nostri p̄m magnitudinē amoris. quo
se aīa filij tui sanctissima in cruce tibi cōmendauit suppliciter
deprecantes quatenus p̄ illā incestimabile dilectōis charitatē
qua tua diuina bonitas in se totā traxit illā sanctissimā aīa
v̄ti hora vltima famuli tui. A. fratris nostri suscipias in eo
dem amore spiritum eius. Amen

Oratio ad sanctum Michaelē.

Ante Michael archangele dñi n̄ri iesu xp̄i succur
re nobis apud altissimū indicē. O pugil inuictissi/
me assiste nunc famulo tuo. A. fratri nostro in extre
mis valde laboranti ⁊ defende eum potenter a dracone infer
nali. ⁊ ab om̄i spiritū fraude malignorū. Insuper exoramus
te preclaz atq; decoz ministrū diuinitatis summe. vt in hac
extrema hora vite fratris nostri benigne suscipias ac leniter
aīam ipsius in sinum tuum dulcissimū. ⁊ pducas eam in lo/
cum pacis refrigerij ⁊ quietis. Amen

Oratio ad beatā virginē Mariā matrem misericordie

Atemerata ⁊ in eternū benedicta virgo maria toti⁹
angustie adiutrix succurre nobis dulciter ⁊ ostende
famulo tuo. A. fratri nostro in extremis tuam glorio
sam faciē in vltima necessitate sua. ⁊ dispde om̄es inimicos
eius in virtute dilecti filij tui dñi n̄ri iesu xp̄i ⁊ scē crucis ⁊ li
bera eum de om̄i angustia corporis ⁊ anime. vt laudes di/
cat dño deo in secula seculorū.

Oratio ad ihesum christum

ya mi dulcissime redemptor piissime iesu benignissi/
me p illam lachrimabilem vocem (qua in humanitate
moriturus pro nobis doloribus et laboribus passi
mus adeo presumptus es vt de te derelictu a patre clamor
rogam⁹ ne lōge facias a famulo tuo *A.* fratre nostro auxiliū
tue miserationis in hora ⁊ in momēto afflictōis aie sue p defec
tōē ⁊ psumptōē spūs te iuocare in extrema hora mortis quā
scilicet nō valet *S.* p triūphū scē crucis ⁊ p salutē salutifere pas
sionis ⁊ amarose mortis tue. cogita de ea cogitatōes pacis
et nō afflictōis. s; misericordissime miserationis p solatōis Et
libera eā de oib⁹ angustijs spūs manib⁹ q̄s p ea infcā cruce
figi pmisisti. clavis acutissimis Iesu bone ⁊ dulcissime pater
et dñe erue eā a tormentis sibi deputatis. ⁊ pduc eā in requies
eternā. cum voto exultatōis ⁊ confessionis.

Oratio ad iesum christum

Misericordissime dñe iesu xpē fili dei viui in vnione il
lius cōmendatōis (qua tuā sanctissimā aīam patri
tuo celesti in cruce moriēs cōmēdasti) cōmēdamus ineffabili
tue maiestati aīam famuli. *A.* fratris nostri orātes misericor
dissimā bonitātē tuā. quatenus p oēm honorē ⁊ meritū eius
dē aīe tue sanctissime p quā saluant oēs aīe ⁊ a morte liberan
tur. aīe famuli tui. *A.* dilecti fratris nostri miserearis liberās
eā misericorditer ab oib⁹ miserijs ⁊ penis. ⁊ pducas eā ppter
amorē ⁊ intercessionē tue dilectissime matris sp̄s p̄ginis marie
ad p̄plādā gl̄iaz tue iocūdisime visōis. Qui cū deo p̄re ⁊ c

Oratio ad deum patrem

Aesumus misericors deus q̄ scōm multitudinē mi
serationū tuarū ⁊ pctā penitentū decles. ⁊ p̄teritoz cri
minum culpas p venie remissionē euacuas. respice p̄picius
su per hūc famulū tuū. *A.* fratrē nostrū remissionē oīm pctō
rum suoz tota cordis cōfessione poscentē. exaudi de p̄cantē
renoua in eo piissime pater q̄cqd in eo terrena fragilitate cor
ruptū ē vel q̄cqd dyabolica fraude violatū est. ⁊ vnitati cor
poris eccl̄e mēbz redēptōis p̄grega Miserere dñe gemitū
suorum misere lachrymarū ei⁹ ⁊ nō habentē fiduciā nisi in
misericordia tua ad tue reconciliatōis sacramētū admitte

Amen

Comendatio morientis.

Oratio sup infirmum

Comendo te omnipotenti deo charissime frater & ei cu
ius es creatura committo vt cu humanitatis debitis
morte interueniente pfoluens ad creatorē tuū q̄ de limo ter/
re te formauit reuertaris & grediēti itaq; aīe tue de corpe splē
didus angelorū cētus occurrat inde aploz tibi senatus sub
ueniat. Candidatorū tibi martyrum triumphator exercitus
obuiet. lucide rutilantiū te p̄fessorū turba circūdet. iubilantiū
te virginū chorus excipiat & b̄tē quietis in sinū patriarcharū
te amplectus astringat mitis atq; festin⁹ dñs noster iesus x̄ps
sibi cōplexus appareat q̄ inter assistētes sibi te iugiter inter/
esse decernat. Ignores omnino qđ horret in tenebris quod
fridet in flāmis qđ cruciat in tormētis Cedat tibi neq̄līm⁹
sathanas cū satellitib⁹ suis nec in aduētū suo te vincat. s; co
ram angelis dei p̄tremescat ac in eterne noctis chaos ima/
ne dissipat & erurgat deus. & dissipent oēs inimici ei⁹ &c.
Sicut deficit fumus. ita deficiāt &c. & iusti epulent⁹ & exultēt
in cōspectu dei. Cōfundant⁹ igit⁹ et erubescāt cōtra te tarta/
ree legiones & ministri sathane iter tuū impedire nō audeāt.
liberet te a cruciatu x̄ps q̄ p te mori dignatus ē. cōstituāt te
x̄ps filius dei viui intra paradisi amena r̄p̄ virētia. & ita inter
oues suas verus te ille pastor agnoscat Ille te ab oib⁹ pctis
tuis absoluat atq; ad dexterā in electorū suorū sorte te cōsti/
tuat. vt redēptorē tuū facie ad facie videas. & p̄ns sp̄ assistas
manifestissimā beatis oculis aspicias veritatē cōstitut⁹ inter
agmina beatorū p̄tēplatois diuine gaudio potius in secula
seculorū Amen

Alia Oratio

Rosificere aīa xp̄iana de hoc mundo in noīe patris
omipotentis q̄ te creauit. in noīe Iesu x̄pi filij eius q̄
p te passus est In noīe sp̄s̄ci q̄ in te fusus est. oc/
currāt & succurrāt angeli scī & archāgeli troni & dñatōes p̄n
cipatus et p̄tates atq; p̄tutes cherubin atq; seraphin subue
niāt tibi p̄larche. p̄p̄ete. aplī & euangeliste. martyres & con
fessores. monachi et heremite. p̄gines et vidue. innocentes
adiunget te. orōes q̄m sacerdotū & leuitar. & oīe ecclesie ca/

1
ebolice graduū. vt in pace sit locus et habitatio tua in iheru/
salem celesti p eundē xpm Sequunt alicorōes bone
et viles dicēde sup agonizantes sumpte ex tali exemplo

Uit qdā papa q̄ dūz ad extrema venisset interroga/
bat capellanū suū virū idoneū quem plurimū dilige/
bat. q̄bus suffragiis post mortē cū vellet iuuare ap̄s
deū. Qui rēdit q̄ oībo modis q̄bo posset. q̄cūq; deberēt p
fate aie sue fieri facere vellet: tūc papa ait. nō posco a te ali/
ud subsidū nisi dū videris me in agonia posuū dīcā oratio
nē dicas p me tribz vicibz q̄ sibi hoc liberrime facturū p/
miserit. ad quē papa dū p̄mum pater noster dixeris. dic in ho/
nore iesu xpi obsecrans illum vt multitudinē sui sudoris sat/
guinei quē p timore sue angustie p nobis copiosissime effu/
dit p̄tra multitudinē pctōz meorū patri offerre z oñdere dig/
nes p oībo angustijs q̄s pctis meis exigeribz merui. Cū scōz
pater noster dixeris. dic in honore oīm passionū z amaritū/
dinū iesu xpi q̄s in cruce sustinuit. z maxie in illa hora q̄n aia
ei⁹ sanctissima de suo corpe sacratissimo est egressa p̄i offer/
re z oñdere diligēter: p̄tra oēs penas z passioēs q̄s p pctis
meis timeo meruisse. Cū dixeris terciū p̄ noster. dic i hono/
re ineffabil charitatē Iesu xpi q̄ ipm de celis ad terrā z tole/
rātiās oīm harz passionū traxit in hac charitate saluare me z
celos mihi ap̄ire dignes q̄ meis meritis saluari neq; necce/
lesse regnū obtinere. his dictis p̄misit capellanus hec oīa li/
berrime se facturū qd̄ z fecit cū diligētia z deuotōe q̄ potuit
Post mortē reuerius ē papa splēdidus z choruscās. grās im/
mēsas sibi referēs dicēdo sine oi pena fore se liberatū. Nam
post p̄mū p̄ noster xps suū sanguinē p me oñdēs oīm mea⁹
ppulsauit angustia. Post scōm p̄ noster p amaritudinē oīm
passionū suarū oīa pctā mea vt nubē deleuit. Post terciū p̄
noster p charitatē suā celos referauit. z me cū gaudio intro/
duxit. ppter hāc reuelatōez (quā p̄d cū capellanus q̄ pluribz
referebat) in pluribz locis mox inoleuit vt ibidē p̄d cūa mo/
dus orādī ap̄s monētes deuote suaref sub spe certissima q̄
ipa orō valet holēz a demonibz liberare pctā diluere z cele/
stie regnū ap̄ire. Auxilio dñi nostri iesu xpi q̄ ē benedictus in

secula' seculorū amē. Dic ergo kyrieleyson xpeleyson kyrieleyson dñe miserere nobis. Pat' noster Luc maria Saluator mū di salua nos q̄ p cruce tuā z sanguinē tuū redemisti mundū auxiliare nobis te deprecamur deus noster

Oratio ad iesum christum.

Domine iesu xpe p agoniam z orem tuā sacratissimā (qua orasti p nobis in mōte oliuēri qñ factus ē sudor tuus sicut gutte sanguinis decurrētis in terrā) obsecro te vt multitudinē sanguinei sudoris tui quem p̄ timore angustie tue copiosissime pro nobis effudisti. offerre z ostendere digneris deo patri omnipotēti p̄ra multitudinē oīm peccatōz huius famuli tui. A. z libera eū in hac hora mortis ab oībo p̄nis z angustijs q̄s p peccis suis timet se meruisse Qui cū p̄ce. zē. Scdo dic sic. Kyriel. xpel. Kyriel. Dñe miserere nobis. P̄r n̄r. Scifica nos dñe signaculo scē crucis vt fiat nob ob sculū p̄ra scia iacula oīm inimicorū. defende nos p lignūz scm̄ z p̄ciū iusti sanguinis tui cum. quo nos redemisti

Alia oratio ad iesum xpm

Domine iesu xpe qui p nobis mori dignatus es in cruce obsecro te vt amaritudines oīm penarū tuarū quas p nobis miseris peccatoribz sustinuisti qñ sanctissima aīa tua egressa ē de corpe tuo offerre z ostendere digneris deo p̄ri oīpotēti p aīa famuli tui. A. et libera eū in hac hora exitus sui ab oībo p̄nis z passionibz q̄s p peccatis se timet meruisse. Qui uiuis zē. Tercio dic sic. Kyriel. xpel. Kyriel. Dñe miserere nobis. P̄r n̄r. Protege salua bñdic sanctifica dñe famulū tuū p signū sancte crucis morbos auerte anīme z corpis ac contra hoc nullū stet periculū

Sequitur alia oratio ad iesum xpm

Domine iesu xpe) q̄ p os pphetarū dixisti in ebanita te ppetua dilexi te. ideo attraxi te miserans tui) obsecro te vt eandē ebanitatē tuā q̄ de celo in terrā ad tolerantias oīm passionū tuarū et amaritudinū te attraxit offerre digneris deo patri oīpotenti contra oēs passiones huius famuli tui. A. quas p peccatis suis timet se meruisse salua aīa nācius in hac hora exitus sui et aperiētiā uā yue. z fac eas

gaudere cū sanctis in gloria eterna. Qui uiuis rē.

Alia oratio ad Ihesum christum.

Domine ihesu xpe q̄ redemisti nos p̄cioso sanguine tuo scribe in aīa huius famuli tui. 17. vulnera tua p̄cioso sanguine tuo vt discat in eis legere tuū dolorē et tuum amorē. dolorē cōtra omnes dolores et penas q̄s p̄ peccatis suis se timer meruisse. Amorem vt uiuāt tibi amore inuasi bīi quo ate et ab oībus electis tuis nunq̄ possit in eternum seperari. Et fac cā dñe ihesu xpe p̄cipem sacratissime incarnationis. passionis. resurrectionis et ascensionis tue. fac cā participē sacratissimoz mysterior et sacramentoz tuoz. fac cā p̄cipē oīm orationū et beneficior q̄ sunt in ecclia sancta tua. fac cā p̄cipē oīm benedictionū gratiar. meritoz et gaudiorum oīm electoz tuoz. qui tibi placuerunt ab initio mundi. et concede ei vt cum his omnibus in tuo conspectu gaudeat in eternum. Qui uiuis et regnas rē.

Utm autē tota salus hoīs in fine cōsistat. sollicitè curare deberet unusq̄q̄ vt sibi de socio vl amico fideli et deuoto ac idoneo aī mortē p̄uideat q̄ in extremis ei fideliter assutat. vt ad fidei constantiā patientiāq̄ atq̄ deuotionē necnō cōfidētiā atq̄ p̄suetantiā ipm sollicitè incitet et animet. vt etiā demū in agonia oēs orōnes p̄cedentes et subsequētes sup eū fideli legat et dicat cū attēde et intentio / ne debita atq̄ deuota. Ad quaz tñ orōnū efficacīā omnino extat necessaria dispositio p̄mia moriētis sicut in p̄cedenti materia de arte moriēdi certius ē expressum. vñ vnusq̄q̄ certe bñ et secure mori volenti sup oīa est necesse vt p̄us aīq̄ eū mors occupat mori discat. s̄ ben pauci sunt q̄ se ad id p̄parāt neq̄ q̄ p̄mis suis subueniāt seu assistāt. eos interrogando monendo et p̄ipsis orādo. p̄sertim cū ipsi morientes non dū mori velint. et sic aīe moriētiū sepe miserabiliter p̄clitantur. valde cito tecū erit hoc actu vide quō te habeas. nā hodie es. et cras nō p̄pares. Cū autē sublatu fueris ab oculis cito trāsiēs in mēte. Et bitudo et duricia cordis hūani ē q̄ solū p̄ntia meditat̄ et futura magis nō p̄uidet. Sic te oī facto et cogitatu deberes tenere q̄ si statim esses mortuus si bonaz

1
Nesciam habere non multum mortem pauceres. melius esset peccata
cauere quam mortem pauere. si hodie non es patus quomodo cras eris.
cras est dies incerta. et quid sis si crastinum habebis. quid potest
diu vivere quam parum emendamur hac longa vita non sepe emendat sed
sepe magis culpa auget. utinam per unam diem bene essemus? conuersati
in hoc mundo multi annos plures computant conuersationis. sed sepe
pauis fructus emendationis. Si formidulosum est mori foris
piculosius erit diutius vivere. breuius quam horam mortis sepe ante
oculos habet. et ad moriendum se quotidie disponit. Si vidisti aliquem
hominem mori. cogita per eandem viam transibis. cum mane fueris non
puta te ad vesperam peruenturum. vesperam autem facto non audeas tibi
crastinum polliceri. sepe ergo patus esto. et taliter vive. ut nunc te
impensum mors inueniat. multi subito improvisi moriuntur. Hanc
horam quam non putas filius hominis venturus est. Quando enim hora extre
ma venerit multum aliter sentire incipies. de tota vita tua pre
rita valde dolebis. quia tam negligens fuisti et remissus. quam felix ille
est qui talis nunc nititur esse in vita qualis tunc optat inueniri in mor
te. Dabit namque magnam fiduciam fidelis moriendi perfectus contem
ptus mundi. amor discipline labor perne seruicio desiderium in vir
tutibus perficiendi. promptitudo obedientie abnegatio sui. et super
portatio cuiuslibet aduersitatis per amorem christi multa bona opa
ri potes dum sanus es. sed infirmus non poteris. pauci ex infirmi
tate emendantur sic est qui peregrinantur raro. noli confidere super
amicos et proximos. nec in futuris salutem tuam differas. quia citi
us obliuiscetur tui homines quam hoc per te facturos aliquid estimas.
Melius est nunc tempestive providere et aliquid boni promittere quam ali
cuius auxilio sperare si non per te sollicitus sis modo. quam erit pro te in fu
turo. nunc tempus valde preciosum est. nunc sunt dies salutis. nunc
tempus acceptabile. peccator dolor quia hic vitium non expedit in quo per
mereri vales vitam eternam vivas quam unum diem sine hora per emen
dationem desiderabis et nescio an impetrabis. Eya quoniam si sepe timo
ratus fueris posses te de magno periculo liberare maxime de
morte fueris suspectus. stude nunc vivere taliter ut hora mor
tis valeas potius gaudere quam timere. discenunc mori mundo
ut tunc incipias vivere christo. discenunc omnia contemnere. ut
tunc possis ad christum pergere. castiga te nunc per penitentiam ut valeas

certā habere fiduciā. ad qđ te stulte victurū diu estimas. cui nullū habetas diē securū qđ multi decepti sunt. quonies audiisti et vidisti. qđ ille gladio cecidit. ille submersus est in aqua. ille ab alto iuens cernicē fregit. ille manducādo ocubuit. ille bibendo finē fecit. alius igne. alius peste. alius latrocinio perijt. et oīm finis mors est. et vita hoīm tanqđ ymbra mortis subito ptransit. qđ memorabit tui post mortē. et quis orabit p te. age nunc kāne. quicqđ agere pro te de vtilissimo poteris qđ nescis qñ morieris. nescis etiam qđ tibi post mortē sequeris diu tps habes cōgrega diuitias inmortales. pter salutē tuā nihil cogites. solū qđ dei sunt cures. fac nunc tibi amicos venerare. dei sanctos et eorum actus imitare vt euz defeceris in hac vita illi te recipiant in eterna tabernacula. serua te peregrinū et hospite super terrā ad quā nihil spectat de mūdi negocijs. serua cor liberū et ad deū suū erectum qđ non habes hic ciuitatē manentē. illuc preces gemitus qđ ridianos cum lachrymis dirige. vt spūs tuus mereatur ad dñm post mortem feliciter transire.

Ex morte tua ita poteris formare meditatōes. Primo vt horā mortis semp suspectā habeas cogita qđ ex improniso mors veniet qñ minime sperabis qñ minime deliberabis. qñ minime disposuisti. qñ adhuc diuitius te viuere sperabis et cogitasti. habe te nonnunqđ sicut si tu statim esses mortuus et melius senties que sequunt. Cogita itaqđ qualr mortē pcedit grauissima infirmitas. cum tales infirmitates nō sunt nisi precones ei. vide ergo grauitatem huius infirmitatis. cogita errorē naturalis inclinationis appetētis pmanere. cogita itaqđ cū iā hō se senserit a mundo transiturū siue medicis hoc dicētibz siue p seipm senserit qualis tunc erit clamor cōscie qualis recursus in co qui se nō disposuit aut disponit. tunc em ipa pctā ad memoriā cōfluent. Et cogita qñcū de singulis pctis tuis et passionibz cruciaberis qñ illa nō viciisti. cogita etiam si tali articulo mortis non contritus a pctis sis qđo desiderio desiderares vnā horam sanitatis vel annū pro emendatione. cogita homo cū ad illam horam veneris et hinc transibis ac tps pteritū compa-

1
raueris ad eternitatē ad quā trāsibis q̄ breuīs tibi videbitur
tota vita tua. apparebit tibi breue somnū. et ita erit tibi totū
t̄ps tuū et tota vita tua. ac si p̄ modū spacii parui puta dimi
die lence prexissēs. cogita q̄tus erit dolor cū videbis q̄ p̄p̄
tā parua delectatōem illa sempiterna gaudia amissisti. Logi
ta q̄ amara erit sepacio ab his q̄ viciose dilexisti puta ab ho
nore tuo q̄ hic in alto statu totis viribz honore q̄sumisti v̄l vo
luptates tuas. et sic de cōsiliis. Cōsidera dispositōem mo
rientis quō totū corpus nigrescit. oculi cōtrahescunt. Logi
ta quō demōes sūt ibi p̄parati ad escā tanq̄ leones rugiētes
expectātes aīam. Deinde cōsidera quō aīa in egressu suo (cū
inceperit cōsiderare regione ignotā. et q̄ demones eā expec
tant) q̄ inuite exit et q̄ libenter rediret ad corpus suū sed nō
pōt. q̄ clausē sunt fenestre sensuū et spūs vitales. Logita er
go trāsire ad catenas inimicōz. cogita tūc quō singuli spūs
viciōz ad eā occurrēt q̄rentes suā aīam vīez spūs supbie su
pbiam. spūs luxurie luxuriā. et que sim sunt. et sic de alijs.

Cum aduertendū quō aīa egressa de corpe statim
statuef aī tribunal iudicis expectās sniam q̄ ex hoc
tūc vsq̄ i extremū nō renocabit et vbi cūq̄ legauerit
ibi manebit. Deinde cogita quō tādē corp⁹ tuū tradet sepul
ture et perpetue obliuioni hospes fuit hic et obijt. et memoria
eius recessit de terra. Poteris aut̄ modū hunc a cōtrario as
sumere de morte iustoz. Nā illi vidētes se de hoc mūdo mi
graturos gaudēt et in testimonijs cōscie exultāt q̄ liberātur
de istis miserijs. et q̄ hic non fuerunt ligati concupiscentijs
non dolent hinc exire.

De penis infernalibus.

Maginare ipsum infernum fm quasdam similitu
dines a sanctis sup hoc positas. Aspice igitur cha
os horribilissimum locum subterraneum puteum
profundissimum et totum ignitum imaginarie ciuitatē hor
ribilem et magnam ac penitus tenebrosam obscurissimis et
terribilissimis flammis succensam. clamantibus et ululan
tibus et plangentibus inexplicabilibus doloribus nec silibus po
teris explicare. Logita etiam de penarum acerbitate. dicit

1
enī ille ignis ad ignē nrm tanti est calor is qnti nrm ignis ē ad
ignē depictū. et ita de frigore et feroze. Huus penalitatis a/
cerbitas pater et stridore dēuū ex gemitu planctu et blaphe/
mia dei. zc. Logita de penaz multiplicitate ibi est ignis
inextinguibilis obscurissimus. frigus intolerabile. feror hor/
ribilis tenebre incōpabiles. ibi enī erūt pene in omī sensu in/
visu p horribiles visus z aspectus demonioz. in auditu per/
cietate et crudelitate tortoz sine oī miscōia intorqndo nō sati/
gādoz. nec ad misericordiā cōmouent. insultabūt enī dicē/
tes vbi nūc glia. vbi nūc altus status. vbi nūc supbia. Lo/
gita quō ibi p mēbra (q̄b q̄s peccauit) p eadez et puniet. ita
v in oīb mēbris ibi penā sentient et sustinebūt. Logita de
pena interiori vide de interiori morſu cōscie et de glia coz q̄
nō mouentur. quis p̄t cogitare sufficiēter q̄ntum doleant q̄
illā penā modicis doloribz et breui tpe nō euaserūt. Itē pas/
siones maxime in eis regnabunt. erunt enī maxime inuidi z
erunt ita similes sicut canes rabidi. Itē recedabunt p̄uo/
res delectationes ad augmentū pene. Vñ ibi lamentabun/
tur dicentes. Quid nobis p̄fuit supbia. Logita de duratōe
penaz q̄ seznūq̄ sit finē habitura nō post mille milia annoz
sino nō post tot annos q̄t possent in milibz annis nominari
q̄ ibi nulla redemptio nullus finis

Exremo iudicio seu examine q̄tus fiet terror. ip̄a
enī tuba angelica mirabil' terrēda signa. fulgura cho/
ruscatōnes percurient corda hoīm et pauere facient

Logita si potes magnitudinē ire iusti iudicis venientis con/
tra eos q̄ enī offenderūt et q̄tum mali terrebut imaginariē
quō et q̄ amara fiet ibi diuisio. Ponent enī iusti humiles et
mites ad dexterā. superbi et inuidi ad sinistrā in eternū amo/
do nō cōiungēdi nūc sunt duo. z vn⁹ assumet et alius relin/
quet. Logita qd horrozis et timoris. qd admiratōis erit su/
perbis et elatis huius mūdi cū se pceperint a deo abiectos
viles paupes et desperatos et q̄s infanos putabāt ad dexte/
rā r̄pi in glia viderint assistentes. Tūc p̄nam intra seagen/
tes dicēt. Ecce bi quos aliquā habuimus in derisum et iusti

stabit in magnâ cōstantiâ aduersus eos q̄ se angustiane/
runt. Cogita omnium operum et cogitationum fiet reddi/
tio hyerlm̄ em̄ scrutabit̄ i lucernis. i. q̄ apparēt veluti sancti
inuestigabunt̄ ibi et q̄cqd occultū in eis fuerit ad lumē re/
niet. Testes em̄ erūt qui cōdēnt eis oīa q̄ fecerunt vbi ⁊ qñ.
Itē p̄p̄riū scelus et tot⁹ mūdus dabūt testimoniū p̄tra pec/
catores. Cogita quō xp̄us exhibebit̄ ibi passionis sue insigni/
nia. et quō p̄ illā exprobrabit nob̄ ea que cōtempnimus. Co/
gita de illo tonitruo horribili et irremocabili sententia. Itē
maledicti in ignem eternū. Cogita de dulcissima inuitatio/
ne iustoz ad sempiternā cenā per illā benedictā vocē. venite
benedicti patris mei ⁊c. Cogita quā magna sunt opa mise/
ricordie et pietatis cum ea solū xp̄s ad iudiciū suū addu/
cere videat. cogita q̄ iusti ibunt in vitam eternā. iniusti autē
in suppliciiū sempiternū. ⁊ hec duo loca sp̄ diuina manebūt.

E gaudijs sup̄celestib⁹. imaginare locū illū p̄ ima/
ḡinarias similitudines a sanctis p̄ nostra capacita/
te inuentas. Est em̄ ciuitas ex auro mūdissumo gē/
misq̄ preciosissimis. mirabiliter constructa. singule porte ex
singulis margaritis. Est campus speciosissimus omnium
florum pulchritudine decoratus. ibi estatis amenitas. ibi o/
doris suauitas. Cogita q̄ntum potes quantū erit gaudium
ex visione sanctissime trinitatis. in qua relucet exēplar om̄is
pulchritudinis. om̄is bonitatis. om̄is suauitatis. quam vi/
dendo omnia scienda scires. et quicquid volueris in ea ha/
bebis. in cuius etiā visione beatificaberis. Cogita huma/
nitate christi quō cum hic fuit p̄pter nos pauper vilis ⁊ ho/
mo ibi sublimis erit deus et homo. Cogita de gaudijs que
habebis ibi de societate gloriosissime virginis marie ⁊ om/
nium sanctoz apostolorū martyriū et confessorū et virginū et
de cuiuslibet gaudio gaudebis. Et tu cogita de donis q̄s
ibi corpus tuum recipiet que sunt immortalitas. impassibi/
litas. summa agilitas et maxima speciositas. Cogita de do/
nibus anime quibus ipsa splendebit que sunt plenitudo scien/
tie. iusticie et leticie. Cogita ex his donibus q̄ multo alia cō/
sequeris videlicet securitatem qua non timebis. Eccl. Non

1
a temptatiōe inimici. inde tibi summa libertas. in
inde voluntas. inde amicitia. inde honor. inde
quiter habebis ibi quicquid volueris. et quic
quid volu is non habere nō habebis. dicit Anselmus.

Sequuntur signa sex. quibus homo potest confidere de
sante. dicit Ansel. q sex interrogatiōes dnt fieri homini cō
stituto in mortis articulo Prima est ista. si credis ea q sūt
christiane fidei quantū ad omnia determinata ab ecclesia. di
cat Credo Secunda gaudes et letaris q morieris in fide
christi. dicat sic Tercia cognoscis te grauer deum offen
disse. dicat sic Quarta doles ea q deum offendisti. dicat
sic Quinta proponis tū si vixeris abstinere a peccatis. di
cat sic Sexta credis et speras venire ad salutem eternam
non tuis meritis sed christi iheru. dicat sic Septima nō
est interrogatio. sed asscuratio. Si obijciat dyabolus ali
quid tibi. opponas merita christi inter te et ipsum. et bis per
actis dicit Anselmus. q sine dubio saluabitur.

Artis bñ moriendi cunctis putilissime felix finis.

Il n'aime pas la mort
Il n'aime pas la mort

In nam eo. sūt scilicet mea

Deus est aliquid et dicitur

Reservatibus domini nostri
domini secundum actus nros

